

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARININ RESMİ GAZETE'DE YAYIMI İLE BAĞLAYICILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Dr. Murat Sevinç
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

• • •

Özet

Anayasa Mahkemesi kararlarının *Resmî Gazete*'de yayımı ve bu kararların bağlayıcılığı ile yayımı arasındaki ilişki, üzerinde yeteri kadar durulmayan bir konudur. Oysa Anayasa Mahkemesi'nin, henüz gerekçesi yazılmadan açıklanan ve bu açıklamayla bağlayıcı olduğu kabul edilen kararları vardır. Ayrıca Mahkeme'nin hiç yayımlanmayan kararları da söz konusudur. Oysa, Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrası çok açıktır. Bu maddeye göre, "Anayasa Mahkemesi kararları *Resmî Gazete*'de hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar." Görüldüğü gibi düzenlemede, yayımlanması gereken Mahkeme kararları arasında bir ayrıma gidilmemiştir. Bu kısa çalışmanın amacı, Anayasa'nın diğer ilgili hükümleri de göz önünde bulundurularak, yayımlanmadan açıklanan ya da hiç yayımlanmayan Anayasa Mahkemesi kararlarının, 153. maddenin son fıkrası da dikkate alınarak nasıl değerlendirilebileceği üzerinde düşünülmesini sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Anayasa Mahkemesi, iptal kararları, kararların açıklanması, kararların yayımı, bağlayıcılık.

The Relation Between the Publications of the Constitutional Court's Decisions in the Official Gazette and Their Binding

Abstract

The relation between the publication of the Constitutional Court in the Official Gazette and their binding causes some important issues which have not been studied adequately. Namely, there are some decisions of the Court which are made public without a written statement of reasons and these are considered as binding decisions. Furthermore, there are some other decisions that have not been published either, in spite of the deficit provision of the article 153/6 of the Constitution. According to this article, "Decisions of the Constitutional Court shall be published immediately in the Official Gazette, and shall be binding on the legislative, executive and judicial organs on the administrative authorities and on persons and corporate bodies." Apparently, in this paragraph, it does not make differentiation between decisions of the Court. The aim of this study is to examine the potential problems of the decisions of the Constitutional Court which are made public before publication or not, taking into consideration the relevant articles, particularly article 153 of the Constitution.

Keywords: Constitutional Court, annulment actions, making public decisions, publications of decisions, binding.

Anayasa Mahkemesi Kararlarının Resmi Gazete’de Yayımları ile Bağlayıcılığı Arasındaki İlişki

Bu güne dek, Anayasa Mahkemesi kararlarının *Resmi Gazete*’de yayımı ve bağlayıcı hale gelmesi için bu yayımın gerekip gerekmediği sorusu üzerinde yeterince durulmadığı söylenebilir. Oysa, açıklandıktan sonra yayımlanan kararlar olduğu gibi hiç yayımlanmayan Anayasa Mahkemesi kararları da vardır ve bir kararın bağlayıcı hale gelebilmesi için Resmi Gazete’de yayımlanması gerektiği görüşü, eğer savunulabilir bir görüşse, özellikle yayımlanmayan kararların bağlayıcı olup olmadığı tartışmalı hale gelecektir. Bu çalışma, Mahkeme kararlarının yayımı ve bağlayıcılığını kısaca incelerken, konunun, üzerinde kalem oynatmaya değmeyecek kadar önemsiz olmadığını da anlatabilmeyi amaçlamaktadır.

1982 Anayasası’nın 153. maddesinde, Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ilgili hükümler yer almaktadır. Maddeye göre, “Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz (1. fıkra)... Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar (3. fıkra)... Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar (son fıkra).”

Görüldüğü gibi, Anayasa’nın 153. maddesinde, genel anlamda Anayasa Mahkemesi kararlarının yayımı son fıkrada düzenlenmiştir. Birinci ve üçüncü fıkralarda ise, sadece iptal kararlarının açıklanması ve yayımı konuları hükme bağlanırken son fıkra, yayım konusunda, kararın türü ile ilgili bir ayrıma gitmemiş ve Mahkeme’nin tüm kararlarını içerir şekilde düzenlenmiştir (aynı hüküm, 1961 Anayasası’nın 152. maddesinin son fıkrasında da yer almıştır). Bu düzenlemeden, Anayasa Mahkemesi’nin tüm kararlarının yayımlanması gerektiği ve ancak bu şekilde bağlayıcı olabileceği sonucunun çıkıp çıkmayacağı ise belirsiz bir konudur.

Anayasa'nın ilgili hükümleri ve Mahkeme kararları göz önünde bulundurularak, kararların *Resmi Gazete*'de yayımı konusu, bu çalışmada dört başlık altında incelenecektir. İlki, iptal kararlarının açıklanması ve yayımı konusundaki hükümler, ikincisi, siyasi partilerin kapatma davalarında yapıldığı gibi, henüz gerekçesi yazılmadan açıklanan, bu açıklamayla bağlayıcı hale geldiği kabul edilen ve daha sonra yayımlanan kararlar, üçüncüsü Anayasa'nın 152. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince açıklanan kararlar ve son olarak yayımlanmayan kararlar.

1. İptal kararlarının açıklanması ve yayımı konusundaki anayasal düzenlemeler

Anayasa'nın 153. maddesinin birinci fıkrasına göre, 'iptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.' 1961 Anayasası'nın 152. maddesinin birinci fıkrasının ilk şeklinde, 'Anayasa Mahkemesi kararları kesindir' hükmü vardı. Bu düzenlemeyle, kararlar arasında bir ayrıma gidilmemiş ve kararların açıklanması konusuna yer verilmemişti.¹ Hüküm bu haliyle sıkça eleştiri

1 Anayasa'nın Temsilciler Meclisi'ndeki görüşmeleri sırasında ilk fıkra hükmüne itiraz edilmiştir. İlk fıkraya göre, "Anayasa Mahkemesince, Anayasaya aykırı olduğundan iptaline karar verilen kanun veya içtüzük veya bunların iptal edilen hükümleri, karar tarihinde yürürlükten kalkar." Görüşmeler sırasında K. Türkoğlu, bu hükme karşı çıkmıştır: "... Bu efkâr umumiyenin, ıttılana arzedilmeden, mahkemelere gelmeden nasıl kalkar? Karar tarihi yerine kararın yayınlandığı tarih denmesi daaha muvafık olur zannederim. Biliyorsunuz kanunlar Resmi Gazete ile yayınlandığı günü takip eden günden itibaren yürürlüğe girer. Anayasa Mahkemesinin verdiği kararın ancak yayınlandığı tarihten itibaren yürürlüğe girmesi icabeder" (ÖZTÜRK, 1966:3793-94). Bu eleştiriye yanıtı Komisyon Sözcüsü N. Ardiçoğlu vermiştir: "İptal kararının karar gününden itibaren yürürlüğe gireceği hükmüne gelince, bu da maddenin son fıkrasında 'Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır' hükmüyle beraber mütalâa edilmelidir. Bu anlayış hilafına yarın, şu olur bu olur, idare bunun neşrini geciktirir... Bunun için (karar tarihinden itibaren yürürlüğe girer) hükmünü koyduk ki geç kalmasın" (ÖZTÜRK, 1966:3794). Komisyon Sözcüsü M. Aksoy, hükmü savunmuştur: "... hüküm ifade etmesi için yayım şartını koymamız olmanın faydaları daha ağır basacaktır... kararlar daha yayılmadan önce hükümetçe malum olacağından, bu kararların hükümet tarafından bir an önce uygulanması mümkün kılınacaktır. Buna riayet etmeyen hükümet, Anayasaya aykırı hareket etmiş olur. Böylece, kararın yayınlanmasının gecikmesi halinde, vatandaşın hak ve menfaatlerinin, yayımdan önce sağlamış bulunuyoruz... yayımlanmasının gecikmesindeki mahzurları da hesaba katarak, 'Anayasa Mahkemesi kararları, Resmi Gazetede hemen yayımlanır' hükmünü getirdik" (ÖZTÜRK, 1966:3800-1).

konusu yapılmış ve 20.9.1971 gün ve 1488 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikle, fıkraya “kararlar gerekçesi yazılmadan açıklanamaz” ibaresi eklenmiştir.

Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi'nin 430 üyesinin, Anayasanın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/558)'nda 152. maddede yapılan değişikliklerin gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır: “a. Birinci fıkraya ‘kararların, gerekçesi yazılmadan açıklanamayacağına’ dair bir hüküm eklenmiştir. Bu ilavenin sebebi, gerekçesi mevcudolmayan iptal kararı gereğinin, gerekçe bilinmediği için, yasama ve yürütme organlarınca yerine getirilmesinde çoğu kere ortaya çıkan güçlükler ve kamuoyunda doğan tereddütlerdir. Bu hükümle Anayasa Mahkemesi kararlarının, gerekçesi yazılmadan açıklanmaması lüzumu kesinliğe kavuşturulmuş olmaktadır.”² Maddenin görüşülmesi sırasında T. Özgüner'den bir değişiklik önergesi gelmiştir. Buna göre, birinci fıkra, ‘kararlar ancak gerekçeli olarak ve Resmi Gazete ile açıklanır’ şeklinde değiştirilmelidir. Komisyon Başkanı C. Akçalı, bu önergeye karşı çıkmıştır. Akçalı'ya göre, “...Diğer taraftan, açıklanmakla, kararın geçerli olmasını birbirinden ayırmak lazımdır. Kararlar, Resmi Gazetede ilan edildiği andan itibaren geçerlidir ve hemen ilan edilir kaydı bulunduğu nazaran, beklemeden bu kararın Resmi Gazetede ilanı ve yürürlüğe konması lazımdır.”³ Dolayısıyla, değişiklik yapılırken bu değişikliği yapanların düşüncesinin, düzenlemede yer almamakla birlikte, son fıkradaki “...kararlar hemen yayımlanır’ hükmü gereğince kararın, ancak Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe gireceği yönünde olduğu söylenebilir.”⁴

1982 Anayasası'nın Danışma Meclisi'ndeki görüşmelerinde bu konu üzerinde durulmamıştır. Danışma Meclisi'nin kabul ettiği Anayasa metninin 162. maddesinde yer alan Anayasa Mahkemesi Kararları başlıklı maddede de, ‘gerekçesi yazılmadan açıklanamaz’ hükmüne yer verilmemiştir.⁵

Metin Temsilciler Meclisi'nde bu şekilde kabul edilmiş, itiraz edenlerin istediği değişiklik 1971'de yapılmıştır.

2 İkinci fıkrada yine aynı amaçla, iptal edilen Kanun veya İktüzüğün veya bunların iptal edilen hükümlerinin, ancak gerekçeli kararın *Resmi Gazete*'de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkması öngörülmüştür *MMTD*, C.17, D.3, T.2, B.156, G.27.8.1971, S. Sayısı 419.

3 *MMTD*, C.17, D.3, T.17, O.2, G.5.9.1971, s.744.

4 Tanilli, iptal kararlarının gerekçesi yazılmadan açıklanamayacağına dair hükmü eleştirmiş ve 12 Mart'ın ardından eklenen bu hükmün, dolaylı olarak basın özgürlüğünü sınırladığını savunmuştur (TANİLLİ, 1996: 583).

5 bkz. *DMTD*, C.10, YY.1, cilt sonunda.

1982 Anayasası'nda, önceki Anayasa'nın ilgili maddesinden farklı olarak, 'iptal kararları' ibaresi yer almıştır. Ancak bu kararların gerekçesi yazılmadan açıklanamaması konusundaki sorun ve eleştiriler, yürürlükteki Anayasa döneminde de sona ermemiştir. Çünkü, Mahkeme'nin verdiği iptal kararı, herkes tarafından bilindiğinden, karar ile yayım, yani iptal kararının bağlayıcı hale gelmesi (iptal edilen hükmün yürürlükten kalkması) arasında geçen zamanda, iptal edildiği bilinen hükme dayanarak işlemler yapılabilecektir.⁶ Örneğin, gayrimenkullerin yabancılara satışına olanak veren 3029 sayılı Yasa'nın iptalinde bu sorun yaşanmış⁷, satışlar, iptal edildiği bilinen yasaya dayanarak sürdürülmüştür. Aliefendioğlu'nun bu sorunun giderilmesine yönelik önerilerinden ilki, 1971 öncesi düzenlemenin yeniden kabulüdür.

Diğeri ise, 1993 yılına dek Anayasa Mahkemesi'nce kabul görmeyen⁸, ilk inceleme ya da iptal kararının verildiği anda söz konusu yasanın 'yürürlüğünün durdurulması'dır.⁹ Aliefendioğlu, bu yetki kullanımının bazı

6 Aliefendioğlu bir makalesinde karar tarihleri ile bu kararların yayımı arasında uzun süreler geçebildiğine dikkat çekmektedir. Bir kararın Mahkeme Başkanlığı'na gönderilmesi ile *Resmi Gazete*'de yayımlanması arasında beş aşamadan geçilmektedir: Kararın taslağını yazacak üyenin belirlenmesi, karar taslağının yazılması, üyelerce yazılan kararın gündeme alınması ve okunarak düzeltilmesi, düzeltilmiş metnin daktiloda yeniden yazdırılması ve imzalanması ve son olarak, karşıoylar nedeniyle beklenilmesi (ALİEFENDİOĞLU, 1988:181-82).

Aliefendioğlu'na göre, "Karar tarihleri ile bu kararların Resmi Gazete'de yayımlandıkları zaman bölümünün uzunluğu karar taslaklarının Başkanlıkça gündeme konulup birlikte inceleme, düzeltilip imza edilme sürelerine bağlıdır. Yapılan bir araştırma bu sürenin iki ay ile 10-11 ay arasında değişken olduğunu göstermiştir. Bu araştırmaya göre, bir kararın verilmesiyle yayımı arasında geçen genel ortalama süre 158 gün (5 ay 8 gün)'dür... 158 günlü süre, özellikle Anayasanın 152. maddesindeki "... 5 ay içinde kararını verir ve açıklar" hükmü karşısında oldukça uzun bir süredir" (ALİEFENDİOĞLU, 1988:181).

7 E.1984/14, K.1985/17, G. 13.6.1985, R.G. 18852, 24.8.1985. Satışlar, bu iptal kararı duyulmasına karşın, karar yayımlanana dek devam etmiştir. Aliefendioğlu'nun cümleleriyle, "Konu iptal kararının yayımıyla bitmemiştir. Aynı konuda 3278 sayılı yeni bir yasa daha çıkarılmıştır. Yeni yasanın da, iptal edilen yasadaki aynı esaslara dayandığı, iptal kararının dikkate alınmadığı ileri sürülerek iptali istenmiştir. Bu yasanın Anayasa Mahkemesinde incelenmesi aşamasında, hatta iptali ile yayımı arasındaki sürede satışlar devam etmiştir" (ALİEFENDİOĞLU, 1996: 344).

8 Anayasa Mahkemesi'nin yürürlüğü durdurma kararını vererek içtihat değişikliğine gittiği ilk kararı: E. 1993/33, K.1993/40-1, G. 21.10.1993, R.G. 21737, 23.10.1993.

9 Öğretide, 'yürürlüğün durdurulması'nı destekleyen ve karşı çıkan görüşler vardır. Mahkeme'nin bu kararı, kişileri ve kamu düzenini anayasa himayesinden mahrum bırakmamak için alması gerektiğini savunan Teziç'e göre, "...almalıdır ki, aradaki

durumlarda, kamu yararı gereği ve giderilmesi güç sonuçların önlenmesi için zorunlu olduğu görüşündedir (ALİEFENDİOĞLU, 1996: 347, 368-369).

Anayasa Mahkemesi, bazı iptal kararlarını ise, gerekçesi henüz yazılmamışken basın açıklaması yoluyla duyurmaktadır. Aliefendioğlu'nun satırlarıyla, "...Özellikle kamunun ilgi odağı durumuna gelen yasalar hakkında verilen kararları açıklamama çok halde olanaklı olamamaktadır. Doğru bilgi edinemeyen kitle iletişim araçları mensupları kendilerine göre yorum yaparak, çok halde okuyucularına ya da izleyicilerine gerçek dışı haberler ulaştırabilmektedirler. Bu sakıncaların giderilebilmesi için, uygulamada, mahkeme, kısa kararını haber niteliğinde basın mensuplarına duyurmaktadır" (ALİEFENDİOĞLU, 1996:299).¹⁰

Anayasa'nın 'Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması' başlığını taşıyan 141. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." Görüldüğü gibi Anayasa, Anayasa Mahkemesi'ni dışarıda bırakan bir tanım yapmamıştır.¹¹ Kuşkusuz bu

süre içinde atı alan Üsküdar'ı geçmesin" (TEZİÇ, 2003: 215-16). Özbudun'a göre, her iki Anayasa'da da, anayasa koyucunun, anayasa aykırılığı henüz hükme bağlanmamış bir yasanın yürürlüğünün durdurulması yetkisinin Mahkeme'ye vermek istememiş olduğu sonucuna varılabilir. Ancak, eğer ölüm cezasına ilişkin yasalarda olduğu gibi, yasanın uygulanması telafisi güç sonuçlar doğuruyorsa ve uygunluk denetimi anlamını yitiriyorsa, bu kararın verilmesi gerekir, "...çünkü aksi durum bu tür kanunları pratikte anayasaya uygunluk denetiminin kapsamı dışına çıkarmak anlamına gelir ki, Anayasa koyucunun amacının bu olduğunu gösteren hiçbir belirti yoktur" (ÖZBUDUN, 2003: 421-22). Gözübüyük, bu kararı bir önlem kararı olarak düşünmekte ve bir mahkemenin, önündeki dava adil biçimde sonuçlanana kadar, gerekli gördüğü önlemleri alabileceğini savunmaktadır (GÖRÜBÜYÜK, 1997: 253-54). Sancar da bu görüşlere katılmakta ve Anayasa'da bu kararı almayı engelleyen bir hüküm olmadığını belirterek, "... yargı işlevi, hukuk devleti ilkesi ve hak arama özgürlüğüne dayanarak böyle bir yetkinin varlığını kabul etmek hiç de zor..." olmadığını savunmaktadır (SANCAR, 1993: 165). Erdoğan (2004: 254) ve Gözler (2000: 970 vd) ise, Anayasa Mahkemesi'nin, yetkisinde olmayan böyle bir kararı 'kesinlikle' veremeyeceğini savunmaktadırlar.

10 Gözler, bu görüşe karşıdır: "Şüphesiz ki, yazarın bahsettiği gibi bir sakınca pratikte ortaya çıkabilir. Ancak, gazetecilerin ortaya çıkardığı bir sakıncayı gidermek için Anayasayı çiğnemenin ne gibi bir yararı olduğunu anlamak mümkün değildir. Üstelik Anayasa, gazeteciler yüzünden, Anayasayı korumakla görevli bir organ tarafından çiğnenmektedir!" (GÖZLER, 2000: 918).

11 Madde gerekçesine göre, "... genellikle mahkeme kararlarına karşı kanun yolu açıktır. İlgilinin bu kanun yoluna başvurabilmesi için hakkındaki kararın gerekçesini bilmesi ve kanun merciinde savunmasını bu gerekçeye göre yapabilmesi, inceleme

hükümden, 'kararlar gerekçeli olarak yazılır, demek ki, yazımdan önceki aşama olan açıklama, gerekçesiz olabilir' sonucuna varmak, hayli güç olacaktır.

2. Henüz gerekçesi yazılmadan açıklanan ve bu açıklamayla bağlayıcı olduğu kabul edilen Anayasa Mahkemesi kararları

Henüz gerekçesi yazılmadan açıklanan bu tür kararların bağlayıcı olduğu, 153. maddenin ilk fıkrasına dayanarak savunulmaktadır. Buna göre, eğer iptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamazsa, iptal kararı olmayan Anayasa Mahkemesi kararlarının gerekçesiz açıklanabileceği ve bağlayıcı olacağı düşünülebilir. İptal dışındaki bazı Anayasa Mahkemesi kararlarını, karar verilir verilmez açıklamak ve kararı o andan itibaren bağlayıcı hale getirmenin en çarpıcı örnekleri, özellikle siyasi partilerin kapatılması davalarında yaşanmıştır.

merciinin incelemesinde de gerekçenin göz önüne alınması için kararın gerekçeli yazılması lazımdır" (KOCAHANOĞLU, 1993: 190).

HEP (Halkı Emek Partisi) kapatıldıktan sonra, F. Işıklar'ın milletvekilliğinin düşmesiyle ilgili bir sorun yaşanmıştır. Anayasa'nın 84. maddesinin 1995 değişikliğinden (23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Yasa'nın 9. maddesiyle) önceki şeklinde, meclis üyeliğinin düşmesi, kapatma kararının Meclis Başkanlığı'na tebliğ edildiği tarihte gerçekleşiyordu. 141. maddedeki 'gerekçe zorunluluğu' göz önünde bulundurulduğunda, milletvekilliğinin düşmesi için 'gerekçeli kararın tebliği' gerekliydi. Dolayısıyla, 'gerekçesiz kısa kararın' milletvekilliğinin düşmesi sonucunu doğurmaması gerekirdi (ONAR, 1997: 404). Oysa Işıklar'ın üyeliği, kısa kararın, gerekçesiz şekilde, Meclis'e gönderilmesiyle düşmüştür. O dönem Meclis Başkanı olan H. Cindoruk, bu tür bir kararın, yayımlanmasından sonra kesinlik kazanabileceğini ve ardından üyeliğin düşmesine, Meclis'in karar vereceğini savunmuştur; oysa Anayasa Mahkemesi Başkanı, kısa kararın yeterli olduğu görüşündeydi (ONAR, 1997:404, 51. ve 52. dipnotlar). Bu tartışmalar sırasında Mahkeme Başkanı Özden, Cindoruk'u şu sözlerle yanıtlamıştır: "Bu gün anayasa'nın 84. maddesinin son fıkrasına... göre uygulama yapılması için kararın Resmi Gazete'de yayımlanması koşul değildir. Önceki ve şimdiki olayda da uygulamaya için gerekli ve yeterli olan kısa karar, TBMM Başkanlığı'na hemen tebliğ edilmiştir. 84/1 kapsamındaki olaylar, TBMM Genel Kurul'una sunulur. 84/3 kapsamındaki kararlar sunulmaz" (CUMHURİYET, 5.7.1994, s.13).

Özden, Meclis kararı gerekmediği yolundaki görüşünde haklı; ancak, kısa karar için gerekçe gerekmediği yolundaki görüşü nedeniyle haksızdır. Çünkü Anayasa'nın 141. maddesi açıktır.

Zaten bunun üzerine 1995 değişiklikleriyle 84. maddeye, milletvekilliğinin düşmesinin, kararın *Resmi Gazete*'de gerekçeli olarak yayımlanmasından sonra gerçekleşeceği yönündeki hüküm eklenmiştir.

Konuyla ilgili örneklerden ilki, Anayasa Mahkemesi'nin Refah Partisi hakkında verdiği kapatma kararıdır.¹² Bu kararın sonucunda Anayasa Mahkemesi, partinin kapatılmasına karar vermiş, kararı hemen açıklamış ve karar, yaklaşık üç hafta sonra 22.2.1998'de *Resmi Gazete*'de yayımlanmıştır. Mahkeme kararının yarattığı tüzel sonuçlar, kararın verildiği gün, altı madde halinde sayılmıştır. Kararın ikinci maddesinde, partinin kapatılmasına neden olan isimler belirtilmiş ve bu kişilerin milletvekilliklerinin, gerekçeli kararın *Resmi Gazete*'de yayımlandığı tarihte sona ereceği belirtilmiştir. Kararın üçüncü maddesinde ise, kapatmaya neden olan meclis üyelerinin, gerekçeli kararın *Resmi Gazete*'de yayımlandığı tarihten başlayarak beş yıl süre ile başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamayacaklarına hükmedilmiştir. Bu kararlardan ilki, Anayasa'nın 84. maddesinin son fıkrası, ikincisi, 69. maddenin sekizinci fıkrası gereğidir. Bu iki fıkra, söz konusu sonuçların gerçekleşmesi için, kararın yayımlanması gerektiğini hükme bağlamaktadır. Kararın beşinci maddesi ise, devlet yardımıyla ilgilidir. Buna göre, "----- lira devlet yardımının Parti'ye ödenmesine ilişkin 12.1.1998 günlü, E. 1997/1 (Siyasi Parti kapatma) sayılı tedbirin, gerekçeli kararın *Resmi Gazete*'de yayımlanmasına kadar devamına, oybirliğiyle,..." karar verilmiştir. Oysa, kararın dördüncü maddesinde, Parti'nin tüm mallarının 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesi gereğince Hazine'ye geçmesi öngörülmektedir. Bu 'geçiş' için, yayım koşulu aranmamaktadır. Çünkü Yasa'nın 107. maddesinde böyle bir koşul bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı ve yapılan açıklama tartışmalara neden olmuştur. Çünkü, kapatma kararının açıklandığı tarih ile, bu kararın *Resmi Gazete*'de yayımlandığı tarihe kadar geçen yaklaşık üç haftalık süre içinde, Parti'nin tüzelkişiliğini sürdürüp sürdürmediği belirsizdir.

Bu yüzden, Mahkeme'nin Fazilet Partisi hakkında verdiği kapatma kararının, yayımlanmadan açıklanma biçimi önem kazanmıştır. Mahkeme, Fazilet Partisi'nin de kapatılmasına karar vermiş¹³ ve bu karar, 22.6.2001 gününde, Anayasa Mahkemesi Başkanı tarafından basına açıklanmıştır. Başkan tarafından kameralar karşısında okunan kararda, Parti'nin kapatılmasına karar verildiği, kapatmaya neden olan milletvekillerinin milletvekilliklerinin düşmesi ve beş yıl süreyle yasaklı hale gelmelerinin, gerekçeli kararın yayımından sonra gerçekleşeceği açıklanmıştır. Okunan kararın beşinci maddesi ise, bir önceki kararda olmayan ve tartışmalara yanıt niteliğinde kabul edilebilecek bir açıklama içermektedir. Buna göre, "Kapatma kararının verildiği tarihte Parti

12 E.1997/1, K.1998/1, G. 16.1.1998, R.G. 23266, 22.2.1998.

13 E.1999/2, K.2001/2, G. 22.6.2001, R.G. 24631, 5.1.2002 (Mükerrer).

tüzel kişiliğinin sona ermesine...” karar verilmiştir. Dolayısıyla, Parti tüzelkişiliğinin, kapatma kararının verildiği anda, kararın yayımına gerek kalmadan son bulduğu özellikle vurgulanmıştır. Bu şekilde, bir partinin tüzelkişiliği, kararın kameralar karşısında açıklanmasıyla son bulmuştur.

3. 152. maddenin üçüncü fıkrası gereğince yayımlanmadan bağlayıcı olan Anayasa Mahkemesi kararları

Anayasa'nın 152. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, “Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.”¹⁴

Görüldüğü gibi bu fıkroda, Anayasa Mahkemesi'nin, kararını ‘vereceği ve açıklayacağı’ hükme bağlanmaktadır. Mahkeme'nin verdiği karar, henüz gerekçesi yazılmadan ve yayımlanmadan, davaya bakmakta olan mahkemeye bildirilmektedir. Bu, gereksiz kısa karardır. Bildirildiği andan itibaren de, davaya bakmakta olan mahkemeyi bağlayıcı hale gelmektedir. Davaya bakmakta olan mahkemeler, karar kendilerine tebliğ edilmiş olsa da Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararının yayımını beklemeyi tercih etmektedirler.

Kararın *Resmi Gazete*'de yayımı, son fıkroda düzenlenen koşula ilişkindir. Buna göre, Mahkeme'nin esasa girerek verdiği ret kararının, “Resmi Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.”

4. Yayımlanmayan Anayasa Mahkemesi kararları

Anayasa'nın, 23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Yasa'nın 10. maddesiyle değiştirilmiş olan 85. maddesine göre, “Yasama dokunulmazlığının

14 1961 Anayasası'na göre Mahkeme, itiraz yolunda, kararını beş değil altı ay içinde vermek zorundaydı. Bu süre içinde karar verilmezse, yerel mahkeme, aykırılık savını değerlendirme, karar verme yani olayla sınırlı olarak anayasaya aykırılık denetimi yapma yetkisine sahipti. 1982 Anayasasına göre Mahkeme'nin böyle bir yetkisi yoktur.

kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini on beş gün içinde kesin karara bağlar.” 1961 Anayasası döneminden bu güne dokunulmazlığı kaldırılan milletvekillerinden çoğu, meclis kararının iptali için Anayasa Mahkemesi’ne başvurmuş ve Mahkeme’nin konuyla ilgili kararları *Resmi Gazete*’de ve Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi (*AMKD*)’nde yayımlanmıştır. Anayasa Mahkemesi, bir milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin meclis kararına karşı yapılan iptal başvurusu sonucunda, kararı iptal ederse, üyenin dokunulmazlığı o an için kalkmamış, hakkındaki kovuşturma dosyası milletvekilliği sıfatının sonuna ertelenmiş olmaktadır. Eğer başvuruyu reddederse, dokunulmazlığın kaldırıldığı andan itibaren, meclis üyesi hakkındaki kovuşturma işlemleri devam etmektedir. Dolayısıyla Mahkeme’nin vereceği karar, meclis üyesi hakkındaki kovuşturmanın devamına ya da bu kovuşturmanın üyelik sıfatının sonuna dek ertelenmesine neden olmaktadır. Mahkeme’nin bu kararları da, Anayasa’nın 153. maddesinin son fıkrası gereğince, *Resmi Gazete*’de hemen yayımlanmalıdır.

Oysa, Anayasa Mahkemesi’nin, dokunulmazlıkları Meclis tarafından kaldırılan ve bunun üzerine iptal başvurusunda bulunan DEP (Demokrasi Partisi) milletvekilleriyle ilgili verdiği kararlar *Resmi Gazete*’de yayımlanmamıştır.

1994 yılının Mart ayında, yedi DEP milletvekilinin dokunulmazlığı kaldırılmıştır.¹⁵ Dokunulmazlığı kaldırılan milletvekilleri ve diğer bazı üyeler, dokunulmazlıkların kaldırılması kararlarına karşı Anayasa Mahkemesi’ne başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi, ilk olarak aynı kararın iptali için yapılan başvurular açısından birleştirme kararı vermiştir.¹⁶ Ardından iptal başvurularını incelemiş ve S. Sadak’ın başvurusu dışındakileri reddetmiştir.¹⁷

15 O. Doğan, S. Sakık, M. Alınak, H. Dicle, L. Zana, A. Türk ve S. Sadak. *TBMM Tutanak Dergisi*, C.54, B. 75-79, D.19, YY.3, 1994.

16 Anayasa Mahkemesi’nin birleştirme kararları: H.Dicle hakkında (293 ve 298 sayılı TBMM kararlarına karşı), E.1994/36, K.94/4, G.18.3.1994 ve E.1994/35, K.1994/5, G.18.3.1994. L. Zana hakkında (2 ve 3 Mart 1994 tarihli ve 294,299,303 ve 303 sayılı Meclis kararlarına karşı), G. 18.3.1994 olan E.1994/31, K. 1994/6; E.1994/30, 1994/7; E.1994/29, 1994/8; E.1994/28, K. 1994/29. O.Doğan hakkında (2 ve 3 Mart 1994 tarihli 290,297 ve 307 sayılı Meclis kararlarına karşı), G. 18.3.1994 olan E.1994/41, K. 1994/10; E.1994/40, K. 1994/11; E.1994/39, K. 1994/12. S.Sakık

Mahkeme'nin, birleştirme ve işlemin iptali başvurularına ilişkin kararları, Resmi Gazete'de yayımlanmamış, TBMM'ye bildirilmesiyle yetinilmiştir. DEP'li milletvekillerine ilişkin Anayasa Mahkemesi kararlarının, gün, esas ve karar numaraları ile karar metinleri, Anayasa Mahkemesi'nin internet sitesinde yayımlanmıştır.¹⁸

Yukarıda da belirtildiği gibi, Anayasa'nın, 'iptal istemi' başlıklı 85. maddesine göre, dokunulmazlığı kaldırılan milletvekili ya da bir diğer milletvekili, meclis kararının iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilmektedir. Milletvekilinin bu başvurusunun, kovuşturmayı durdurup durdurmadığı tartışmalıdır. Yani, dokunulmazlık, meclisin bu kararı verdiği anda mı yoksa Mahkeme'nin kararıyla mı kalkar sorusunun yanıtı belirsizdir ve yanıtın, bu çalışma açısından önemi şudur. Eğer meclis kararı, verildiği anda değil de, Anayasa Mahkemesi kararının ardından yürürlüğe giriyorsa, Anayasa Mahkemesi'nin vereceği iptal ya da ret kararının yayımının büyük önem kazandığı savunulabilir. Örneğin, Mahkeme kararlarının yürürlüğe girmesi için

hakkında (2 ve 3 Mart 1994 tarihli, 291 ve 302 sayılı Meclis kararlarına karşı), G. 18.3.1994 olan, E.1994/37, K. 1994/13; E.1994/38, K. 1994/17. M.Alınak hakkında (2 ve 3 Mart 1994 tarihli, 292, 300,306 sayılı Meclis kararlarına karşı), G. 18.3.1994 olan, E.1994/34, K. 1994/15; E.1994/33, K. 1994/16; E.1994/32, K. 1994/17. S.Sadak hakkında (3.3.1994 gün ve 309 sayılı Meclis kararına karşı), G. 18.3.1994, E.1994/23. A.Türk hakkında (2 ve 3..3.1994 tarih ve 295,301,304 ve 308 sayılı Meclis kararlarına karşı), G. 18.3.1994 olan, E.1994/27, K. 1994/18; E.1994/26, K. 1994/20; E.1994/24, K. 1994/21 ve E.1994/25, K. 1994/22. Bu kararlar için bkz. www.anayasa.gov.tr

17 E.1994/5, K.1994/24, G.21.3.1994 (H.Dicle); E.1994/6, K.1994/25, G.21.3.1994 (L.Zana); E.1994/7, K.1994/26, G.21.3.1994 (L.Zana); E.1994/8, K. 1994/27, G.21.3.1994 (L.Zana); E.1994/9, K. 1994/28, G.21.3.1994 (L.Zana); E.1994/10, K. 1994/29, G.21.3.1994 (O.Doğan); E.1994/11, K. 1994/30, G.21.3.1994 (O.Doğan); 1994/13, K.1994/32, G.21.3.1994 (S.Sakık); E.1994/14, K. 1994/33, G.21.3.1994 (S.Skık); E.1994/15, K.1994/34, G. 21.3.1994 (M.Alınak); E.1994/16, K.1994/35, G.21.3.1994 (M.Alınak); E.1994/17, K. 1994/36, G.21.3.1994 (M.Alınak); E.1994/18, K. 1994/37, G.21.3.1994 (S.Sadak); E.1994/19, K. 1994/38, G.21.3.1994 (A.Türk); E.1994/20, K.94/39, G.2 1.3.1994 (A.Türk); E.1994/21, K.1994/40, G.21.3.1994 (A.Türk); E.1994/22, K.1994/41, G.21.3.1994 (A.Türk). Bu kararlar için bkz. www.anayasa.gov.tr

18 10.11.1983 gün ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un, 3.7.1997 gün ve 4280 sayılı Yasa'nın birinci ve dördüncü maddeleriyle değiştirilen 18/3 ve 34/1-2 maddeleri, dokunulmazlığı kaldırılan milletvekilinin Anayasa Mahkemesi'ne başvurusuna ilişkindir. Bu maddelerde de Anayasa Mahkemesi'nin, meclis kararının iptali başvurusuna ilişkin kararının yayımı ve bağlayıcılığı konusunda bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

yayımlanması gerektiğini kabul edelim. Bu durumda, dokunulmazlığın kaldırılması kararına karşı yapılan iptal başvurusuna ilişkin Mahkeme kararının yayımlanmaması, dokunulmazlığı kaldırılan meclis üyesi hakkında gerçekleştirilen tüm kovuşturma işlemlerini tartışılır hale getirecektir. Bir örnekle açıklamak gerekirse: Mahkeme, DEP milletvekillerinin iptal başvurusunu reddetmiştir. Bu kararlar, yukarıda da belirtildiği gibi *Resmi Gazete*'de yayımlanmamıştır. Eğer, Gözübüyük (1997:180-181) ve Sabuncu (2004:256)'nun savundukları gibi, dokunulmazlığın kaldırılması kararının, iptal istemi sonuçlanana dek yürürlüğe girmeyeceği kabul edilirse, DEP'li milletvekilleriyle ilgili yapılan tüm kovuşturma işlemlerinin ve yargılanmaları sonunda verilen cezaların geçerliliği de son derece tartışmalı hale gelecektir.

Ancak, dokunulmazlığın kaldırılması kararının, meclisin bu kararı aldığı andan itibaren yürürlüğe girdiği kabul edilmelidir. Meclis kararı ile Anayasa Mahkemesi'ne yapılan iptal başvurusu, Anayasa'nın iki ayrı maddesinde hükme bağlanmış konulardır ve iptal başvurusunun, meclis kararının yürürlüğünü askıya aldığına dair bir düzenleme ya da uygulama bulunmamaktadır.¹⁹ Yani, Anayasa Mahkemesi'ne başvuru hakkı, Özek'in de belirttiği gibi, bir 'kanun yolu' olarak kabul edilemez; çünkü, kanun yolu, yargılama makamlarının verdikleri kararlara karşı 'kanun yolu davası' açılması demektir, oysa, yasama organı bir yargılama makamı olmadığından, verdiği karar da yargı kararı değildir. Bu nedenle, meclis kararı, ilan edilmekle yürürlüğe girmiş kabul edilir. Anayasa Mahkemesi'nin yasama organının kararını iptali söz konusudur ve iptal, hukuken oluşmuş bir kararın ortadan kaldırılarak yeni bir durum yaratılması anlamına gelir (ÖZEK, 1977: 772-773). Dolayısıyla, dokunulmazlığı kaldırılan meclis üyesi hakkında kovuşturma yapılabilmesi ile, Anayasa mahkemesi kararlarının yayımı ve bağlayıcılığı konusu arasında bir bağ olmadığı söylenebilir.

Anayasa Mahkemesi'nin *Resmi Gazete*'de yayımlanmayan başka kararları da vardır.

Örneğin Mahkeme'nin, esasa girmeden, gerekçe, belge, şekil koşullarıyla ilgili eksiklikler nedeniyle reddettiği bazı başvurular, yani 'iade kararları'; bireysel başvurular²⁰; 'Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red

19 Meclis kararının yürürlüğe girmesi sorunu, DEP'li milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasıyla ilgili meclis görüşmeleri sırasında tartışılmıştır. Bkz. *TBMM Tutanak Dergisi*, C.54, B.78, O.2, 2.3.1994, s.288,314,323.

20 Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı, ne 1961 ne de 1982 Anayasalarında tanınmıştır. Özellikle 1961 Anayasası döneminde, çok sayıda kişisel başvuru olmuş, Mahkeme, hemen her başvuruyu inceleyerek, Yasa'nın 42. maddesi gereğince,

kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz' diyen 152. madde kapsamındaki başvurular²¹; yetkisizlik nedeniyle reddettiği başvurular (bu başvurulardan sadece 'özelliği' olanlar yayımlanmaktadır); reddedilen yürürlüğü durdurma talepleri; ara kararlar ve Yüce Divan sıfatıyla verdiği kararlar *Resmi Gazete*'de yayımlanmamaktadır.

Yüce Divan kararlarının *Resmi Gazete*'de yayımlanmaması, ayrıca incelenmeye değer bir konudur. 1982 Anayasası'nın 148. maddesinin üç, dört ve beşinci fıkraları, Yüce Divan ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. Bu fıkralarda, Anayasa Mahkemesi'nin kimleri Yüce Divan sıfatıyla yargılayacağı, savcılık görevini kimin yapacağı ve Yüce Divan kararlarının kesinliği hükme bağlanmıştır. Maddede, Yüce Divan kararlarının yayımıyla ilgili bir hüküm ise bulunmamaktadır. 10.11.1983 gün ve 2949 sayılı, Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 18. maddesinin üçüncü bendinde ve 35. maddesinde, Yüce Divan yargılaması, Anayasa Mahkemesi'nin görevlerinden biri olarak sayılmış ve bu maddelerde de yayım konusuna yer verilmemiştir.²² Söz konusu Yasa'nın Anayasa Mahkemesi kararlarına ilişkin 53. maddesinde ise, Mahkeme kararlarının gerekçeli olarak yazılacağı, imzalanacağı, muhaliflerin muhalefet nedenlerini açıklayacağı ve 'kararların ilgililere bu şekilde tebliğ olunacağı' (md.53) ifade edilmiştir. Bu ifadeden, kararların, ilgililere tebliği ile bağlayıcı olacağı sonucu çıkarılabilir; ancak 54. madde, Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrası hükmünü tekrarlayarak

görevine girmedigi gerekçesiyle reddetmiş ve ret kararını ilgililere tebliği etmiştir. Yine, Mahkeme'nin, özellikle 1961 Anayasası'nın ilk yıllarında, görevsizlik nedeniyle reddettiği dilekçelere ilişkin kararlar, Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu kararların sonuç kısmı şu şekildeydi: "Gösterilen sebepten ötürü dilekçenin reddine, işbu kararın dilekçe sahibine tebliğine ve aynı kanunun 51. maddesi hükmünce Resmi Gazete'de yayımlanmasına.....gününde.....karar verildi". Örnek kararlar ve ayrıntılı bilgi için bkz. Bilgen, 1962:52,53,115.

21 Anayasa Mahkemesi'nin yayımlanmayan kararları konusundaki bu son bilgiler, Anayasa Mahkemesi üyesi Prof. Dr. Fazıl Sağlam ile, 16.1.2004 günü yapılan görüşmede edinilmiştir. Sağlam, Mahkeme'nin bazı kararlarının yayımlanmamasının 'keyfilikten' kaynaklanmadığını, ancak, gerek Mahkeme'nin bilimsel açıdan denetlenmesi ve saydamlığın tam anlamıyla sağlanması, gerekse internetten yararlanma olanağı olmayan yurttaşların da tüm Mahkeme kararlarına ulaşabilmesi açısından, Mahkeme'nin tüm kararlarının yayımlanmasının daha doğru olacağını düşündüğünü belirtmiştir.

22 1961 Anayasası dönemindeki, 22.4.1962 gün ve 44 sayılı (*Resmi Gazete* 11091, 25.4.1962) Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un ilgili maddelerinde de konuyla ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

(...kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve...), bu sonuca ulaşılmasını engeller görünmektedir. 1961 Anayasası ile birlikte Yüce Divan görevi Anayasa Mahkemesi'ne verilince, doktrinde, bu organın olağanüstü bir mahkeme olup olmadığı, doğal hakim ilkesi çerçevesinde tartışılmıştır.²³

Yüce Divan kararının infazı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından gerçekleştirilir. Arslan'ın sözcükleriyle, "Mahkemenin kararları infaz için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına gönderildiğinde ilam, 'ilamat defterine' kayıt edilerek yerine getirilir" (ARSLAN, 1999:118). Yani burada da bir yayım zorunluluğundan söz edilmiyor.

Tabii Yüce Divan'ın özelliği, genel değil kişilere ilişkin kararlar verebilmesidir. Dolayısıyla, karar bir mahkeme kararıdır ve diğer mahkemelerin de her kararı yayımlanmamaktadır, çünkü onlar da geneli değil, kişileri bağlayan kararlardır.

Değerlendirme

Görüldüğü gibi, Anayasa Mahkemesi'nin verdiği kararların *Resmi Gazete*'de yayımı ve bu yayımla mı, yoksa açıklandığında mı bağlayıcılık kazandığı, yanıtı kolay verilebilir bir soru olmaktan uzaktır. Mahkeme'nin, itiraz yoluyla kendisine gelen işler konusunda verdiği kararların, gönderildiği yerel mahkemeyi bağlayacağı bir Anayasa hükmüdür (madde 152/3). İptal

23 Arslan'a göre, "... Yüce Divan olağanüstü bir mahkeme olarak nitelendirilemez... çocuk mahkemeleri, askeri mahkemeler gibi doğrudan doğruya özel (ihtisas) ceza mahkemesi olarak çalışan yargı yerleri arasında yer almaktadır" (ARSLAN, 1999: 45-46). Yine Soyaslan'a göre de Yüce Divan, çocuk mahkemeleri, Devlet Güvenlik Mahkemeleri, Sıkıyönetim Mahkemeleri ve Askeri Mahkemeler gibi, 'istisnai mahkeme' niteliğindedir (SOYASLAN, 2000: 136-137). Yüce Divan'ı, belli suçların ve suçluların daha iyi yargılanmaları için kabul edilen özel mahkemelerden biri sayan Kunter de Soyaslan ile aynı görüşü paylaşmaktadır (KUNTER, 1974: 92-93).

F. Erem ise, Anayasa Mahkemesi'ni, yasama, yürütme ve yargı erklerinin üzerinde, yargı erkinin dışında kabul etmekte, dolayısıyla, Yüce Divan'ı özel mahkeme olarak kabul etmemektedir (EREM, 1963: 3-5).

Danışma Meclisi'nin Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Tasarısı ve Anayasa Komisyonu Raporu'nun 182. maddesinde Yüce Divan ile ilgili bir açıklama vardır. Buna göre, "Yüce Divan, görevi ve niteliği bakımından bir ceza mahkemesidir. Bu nedenle ona ait görevin, uzmanlık da göz önüne alınarak, Yargıtay ceza daireleri başkanlarından kurulu bir kurula verilmesi düşüncesi ile maddeden çıkarılmasıdır." Ancak bu görüş Milli Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilmemiş ve 1961'deki düzenleme kabul edilmiştir.

kararları konusundaki tartışmalar ise varolan Anayasa hükümleri nedeniyledir. Yani, iptal kararlarının gerekçesi yazılmadan açıklanamayacağı ve iptal edilen hükmün ancak, iptal kararının *Resmi Gazete*'de yayımlandığı zaman yürürlükten kalkacağı, Anayasa'da hükme bağlanmıştır; bu kararlarla ilgili tartışma, yürürlükle ilgili değil, kararın açıklanmasıyla yayımı arasındaki zaman içinde, iptal edildiği bilinen hükme dayanarak işlem yapılmasının engellenmesine yönelik neler yapılabileceğine ilişkindir. Asıl sorun kanımca, hiç yayımlanmayan kararlar ile siyasi partilerin kapatılması davalarında olduğu gibi, açıklandığı anda sonuç doğuran ve bir süre sonra yayımlanan kararların durumudur.

Ne Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrası hükmü, ne de Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 13. maddesi, kararların yayımı konusunda bir ayrım gitmiştir.²⁴ 'Kararların Yazılması ve Yayımlanması' başlığını taşıyan 13. maddeye göre, 'Kararlar, kağıtların bir yüzüne yazılır ve her sahifesi Anayasa Mahkemesinin soğuk mührüyle damgalanır. Resmi Gazete'de yayımlanacak kararların örnekleri, Başkanın imzası ile Kararlar Müdürünün parafını taşır.' Görüldüğü gibi, İçtüzük, yayımlanacak kararlar arasında bir ayrım yapmamaktadır. Maddedeki, 'yayımlanacak kararlar' ifadesinin, tüm kararlar açısından geçerli olduğunu kabul etmek gerekir. Bu değerlendirmenin, Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasına da uygun olacağı savunulabilir.

Boyacıoğlu ise yayım ile bağlayıcılık arasında 'olmazsa olmaz' bir ilişki olmadığı kanısındadır. Yazar, 153. maddenin son fıkrasını şu satırlarla değerlendirmektedir: "1961 Anayasasının 152., 1982 Anayasasının 153. maddelerinin son fıkralarında yolunda biçimlenerek yer almış bulunan hükmün, Anayasa Mahkemesi kararlarının yürürlüğe girmelerinin bir koşulu değil, kararın etkinliğini ve bağlama gücünü ortaya koyarak ona kesinlikle uyulması gerektiğini belli etmek ve bu yolla Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkesini pekiştirmek ve güçlendirmek ereğini güttüğü ortaya çıkmaktadır" (BOYACIOĞLU, 1988: 201). Yazar, kararların bağlayıcılığını, iki açıdan ele almaktadır. İlki, Anayasa Mahkemesi bünyesine olan iç etki, diğeri Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasında açıklanan organlara olan dış etki. Bir kararın etkili olabilmesinin dayanakları, bilme yani öğrenmedir. Bunu sağlayacak olan en güvenilir yol da, yasalarda olduğu gibi, Anayasa Mahkemesi kararlarının da *Resmi Gazete*'de yayımlanarak kamuoyunun bilgisine sunulmasıdır; "Bununla birlikte kararın bağlayıcı niteliğinin istisnasız her durumda Resmi Gazetede yayımla sağlanacağını düşünmek yanlış ve yanıltıcı olur" (BOYACIOĞLU, 1988: 203). Yazara göre, Anayasa'nın ittıla

24 Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü: *Resmi Gazete*, 19300, 3.12.1986.

(haberli olma) için kabul ettiği genel kural *Resmi Gazete*'dir. Bazı değişik ve özel durumlarda bazı kurum ve kuruluşların ve hatta kişilerin iptal kararına resmen muttali (haberdar) olduklarının kabul edilmesi ve bu durumlarda, kararın bağlayıcılığı ile, yayımlanma keyfiyetinin birbirinden bağımsız iki hukuki konu olarak ele alınması gerekmektedir (BOYACIOĞLU, 1988: 204).²⁵ Boyacıoğlu'na göre, aslında iptal edildiği bilinen bir yasanın, karar henüz yayımlanmadığı için yürürlükte kalmayı sürdürmesi sakıncalıdır ve bu nedenle, "... hukuki açıdan yapılması gereken ilk iş, Anayasa Mahkemesi kararlarının eskiden olduğu gibi, verildiği andan itibaren etkisini yapan bir duruma getirilerek yapay hale son verilmesi olmalıdır. Buna paralel olarak da Anayasa Mahkemesi kararlarının Resmi Gazetede yayımı, onların yürürlüğe girmesinin koşulu olmaktan çıkarılmalı ve sadece ittila unsuru bakımından ... yayımlanması esası kabul edilmelidir" (BOYACIOĞLU, 1988: 207).

Boyacıoğlu'nun, bir kararın bağlayıcı hale gelebilmesi için yayımının şart olmadığı yönündeki görüşü kabul edilebilir. Bunun, varolan uygulamayı anlamlandırabilmenin en kestirme yolu olduğu da savunulabilir. Ancak bu açıklama, yine de, yayımlanmayan kararlardan hangilerinin hangi nedenle yayımlanmadığı sorusuna yanıt verememektedir. Bu durumda, diğer mahkemelerin (örneğin Danıştay ve Yargıtay) *Resmi Gazete*'de yayımlanan kararlarının 'niteliği' önem kazanmaktadır.

'Resmi Gazete'de yayımlanır' ibaresi, Danıştay Kanunu'nun 40., 26., 37. ve 2.6.2004 gün ve 5183 sayılı Yasa'nın 13. maddesi ile mülga 44. maddelerinde yer almaktadır.²⁶ Yasa'nın 40. maddesine (3. bend) göre, "Kurulun, içtihatların birleştirilmesi veya değiştirilmesi hakkındaki kararları, gönderildikleri tarihten itibaren bir ay içinde Resmi Gazete'de yayımlanır."

25 Yazar, iptal kararının gerekçesi yazılmadan açıklanamayacağı yönündeki hükmün yaratabileceği sakıncaları anlatabilmek için, 1971 değişikliğinin ardından yaşanan bir olayı örnek vermektedir: Üç kişinin idamına ilişkin (D. Gezmiş, Y. Arslan ve H. İnan) kesinleşmiş yargı kararının yerine getirilmesine olur veren yasanın iptali istenmiştir (CHP tarafından). Davanın incelenmesi, 6.4.1972'de tamamlanmış, Mahkeme, iptale karar vermiş, iptal kararı o gece 11 sularında Başkan ve üyelerce imzalanmış, Başkan gerekçeli kararı resmen açıklamış ve yayımlanmak üzere Başbakanlığa göndermiştir. Karar, ertesi günü (7.4.1972) *Resmi Gazete*'nin mükerrer 14151 sayılı nüshasında yayımlanmış ve ayrıntılarıyla birlikte *Gazete*'nin 24.7.1972 gün ve 14255 sayılı nüshasında yer almıştır (E.1972/13, K.1972/18, G. 6.4.1972, AMKD, C.10/273-93. Yazara göre bu durumda, iptal kararı bilinmesine karşın, gerekçeli karar açıklanmadığı için üç kişinin idamı şafakta gerçekleştirilebilirdi (BOYACIOĞLU, 1988: 205).

26 Danıştay Kanunu: 6.1.1982 gün ve 2575 sayı, R.G. 17580, 20.1.1982.

Yasa'nın 'İdari uyumsuzluk ve davalarda görev' başlıklı 26. maddesi (3. fıkra) ve 'Bir kısım işlerin diğer dairelere verilmesi' başlıklı 37. maddelerinde de yayım zorunluluğu hükme bağlanmıştır. Mülga maddenin başlığı ise, 'Bir kısım işlerin diğer idari daireye verilmesi'dir. Görüldüğü gibi, *Resmî Gazete*'de yayımı gereken kararlar, belli kişiler açısından değil, herkes açısından bağlayıcılık oluşturacak nitelikteki kararlardır. Aynı durum, Yargıtay Kanunu'nun 58. maddesinde de söz konusudur.²⁷ Maddeye göre yayımı gereken kararlar, herkes açısından bağlayıcılık oluşturabilecek niteliktedir.

Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesi'nin, 'geneli ilgilendiren' kararlarının da *Resmî Gazete*'de yayımlanması ve 153. maddenin son fıkrasında sözü edilen Anayasa Mahkemesi kararlarının da, bu nitelikteki kararlar olarak anlaşılması gerektiği savunulabilir.

Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin, Yüce Divan kararları da dahil tüm kararlarının herkesi ilgilendirdiği, dolayısıyla da *Resmî Gazete*'de yayımlanmasının, Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrası da göz önünde bulundurulduğunda 'doğru' olacağı söylenmelidir. Bu yayım, kararın bağlayıcılığından çok açıklığı ve Mahkeme'nin bilgilendirme görevi nedeniyle yaşamsaldır. Bu sayede, televizyon kameraları karşısında yapılan açıklamalarla bir siyasal partinin tüzel kişiliğine son vermek mümkün olmayacaktır. Yine bu sayede Anayasa Mahkemesi, neden 'sadece' DEP'li milletvekillerinin dokunulmazlıklarını kaldıran meclis kararlarının iptali için açılan davalar sonucunda verilen 'ret' kararlarının *Resmî Gazete*'de değil de, uzun süre sonra sanal ortamda yayımlandığı sorusuyla karşılaşmayacaktır.

Kaynakça

- ALİFENDİOĞLU, Yılmaz (1996), *Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi* (Ankara: Yetkin Yayınları).
- ALİFENDİOĞLU, Yılmaz (1988), "Türk Anayasa Mahkemesi'nin İç İşleyişi ve Karar Alma Süreci," *Bahri Savcı'ya Armağan*, 7:173-191.
- ARMAĞAN, Servet (1967), *Anayasa Mahkememizde Kazai Murakabe Sistemi* (İstanbul: Cezaevi Matbaası).
- ARSLAN, Çetin (1999), *Yüce Divan Olarak Anayasa Mahkemesi* (Ankara: Nobel).
- BİLGİN, Pertev (1962), *Anayasa Mahkemesi Kararları 1962* (İstanbul: Sulhi Garan Matbaası).
- BOYACIOĞLU, Ahmet (1988), "Anayasa Mahkemesi Kararlarının Bağlayıcılığı ve Yürürlüğe Girişi," *Bahri Savcı'ya Armağan*, 7:198-210.
- DURAN, Lütfi (1970), "Resmî Gazetenin Yayınları Üzerine" *Amme İdaresi Dergisi*, 3/4: 5-15.
- ERDOĞAN, Mustafa (2004), *Anayasa Hukukuna Giriş* (Ankara: Liberte).

27 Yargıtay Kanunu: 4.2.1983 gün ve 2797 sayı, R.G. 17953, 8.2.1983.

- EREM, Faruk (1963), *Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan Olarak İncelenmesi* (Ankara: Ajans Türk Matbaası).
- GÖZLER, Kemal (2000), *Türk Anayasa Hukuku* (Bursa: Ekin Kitabevi).
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref (1997), *Anayasa Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi).
- KUNTER, Nurullah (1974), *Ceza Muhakemesi Hukuku* (İstanbul: Sermet Matbaası, 5. Baskı).
- ONAR, Erdal (1997), "1982 Anayasasında Milletvekilliğinin Düşmesi," *Anayasa Yargısı*, 14: 387-466.
- ÖZBUDUN, Ergun (2003), *Türk Anayasa Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 7. Baskı).
- ÖZEK, Çetin (1977), "Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Kararının Anayasa Mahkemesince İncelenmesi Konusuyla İlgili Bazı Sorunlar," *Onar Armağanı*: 721-776.
- ÖZTÜRK, Kazım (1966), *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Cilt.3* (Ankara: Ajans Türk Matbaası).
- SANCAR, Mithat (1993), "Yürürlüğün Durdurulması Kurumu ve Anayasa Yargısı," *Amme İdaresi Dergisi*, 26/4: 153-171.
- SOYASLAN, Doğan (2000), *Ceza Muhakemeleri Usulü Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları).
- TAN, Turgut (1985), "Resmi Gazetede Yayımlanacak Yönetmelikler ve Resmi Gazete Yayınları Üzerine," *Amme İdaresi Dergisi*, 18/1: 64-70.
- TANİLLİ, Server (1996), *Devlet ve Demokrasi, Anayasa Hukukuna Giriş* (İstanbul: Çağdaş Yayınları).